

Zákazy a překážky manželství v katolické církvi

Monika Menke

Damián Němec

1. PŘEKÁŽKY A ZÁKAZY OBECNĚ

CIC/1983:

- **Překážka manželství** – působí neplatnost i nedovolenost manželství – je odstranitelná (obvykle, u těch překážek, kde je to možné) dispencí
- **Zákaz manželství** – působí pouze nedovolenost, nikoliv neplatnost manželství – je odstranitelný licenci (dovolením)

1. PŘEKÁŽKY A ZÁKAZY OBECNĚ

- CIC/1917 kán. 1036:
- Překážky bránící (*impedimenta impedimentia*) – zákaz uzavření bez sankce neplatnosti
 - jednoduché sliby panenství, čistoty, přijetí svěcení a vstupu do kláštera (1058)
 - zákonné příbuzenství (z osvojení), pokud je to zakázáno světským právem (1059)
 - smíšená manželství (1060)
 - manželství s odpadlíkem od katolické víry (1065)
 - veřejní hříšníci a stížení nápravným trestem, pokud nepřistoupili ke zpovědi (1066)
- Překážky rušící (*impedimenta dirimentia*) – zákaz uzavření + neplatnost
 - stejně jako v CIC/1983, kromě jiného vymezení překážky zločinu (1075), afinity (1077) a překážky duchovního příbuzenství (1079)

2. ZÁKAZY KONKRÉTNĚ (sam. soubor)

- zákazy vymezené v kán. 1071
 - bezdomí, nelze dle světského práva, přirozené povinnosti, odmítnutí katolické víry, nápravný trest, nezletilí, prostřednictvím zástupce
- zákazy uvedené jinde v CIC
 - před dosažením věku stanoveného bisk. konferencí (1083 § 2), pochybnost o pokrevní příbuznosti v přímé linii či 2. stupni boční linie (1091 § 4), podmínka do minulosti nebo přítomnosti (1102 § 3), bez vyšetření svobodného stavu (1114), v jiném než příslušném kostele (1115), smíšená manželství (1124), katolík a pravoslavný bez souhlasu katolického místního ordináře (1127), tajné uzavření manželství (1130)
- zákazy plynoucí z povahy věci
 - novic nebo junior v řeholním institutu, členové sekulárních institutů a společností apoštolského života, nových forem zasvěceného života, zasvěcené panny, vdovy, vdovci a poustevníci, soukromý slib čistoty
- zákazy soudní
 - zpravidla v souvislosti s řízením ohledně platnosti manželství, zákaz odstraňuje místní ordinář
- zákazy administrativní

3. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY OBECNĚ

- dispens i dovolení obvykle uděluje místní **ordinář** nupturientů
- Není možné dispenzovat překážky práva božského a přirozeného
- U **některých překážek** je dispens vyhrazena v řádné situaci
Apoštolskému stolci

Viz též přehled v samostatné tabulce na konci této prezentace.

3. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY OBECNĚ

Kán. 1075 – § 1. Pouze papeži přísluší prohlašovat, kdy božské právo manželství zakazuje nebo zneplatňuje.

§ 2. Pouze papeži přísluší právo stanovit pro pokřtěné další překážky.

- *CCEO kán. 792: Partikulárnym právom cirkví sui iuris nemajú byť ustanovované zneplatňujúce prekážky, jedine z veľmi vážneho dôvodu, po vzájomnej porade s eparchiálnymi biskupmi iných cirkví sui iuris, ktorých sa to týka a po porade s Apoštolskou stolicou; avšak žiadna nižšia autorita nemôže stanoviť nové zneplatňujúce prekážky.*

Kán. 1078 – § 1. Místní ordinář může dispensovat své podřízené kdekoliv pobývající a všechny právě pobývající na jeho vlastním území ode všech překážek práva církevního, kromě těch, od nichž dispens je vyhrazena Apoštolskému stolci.

§ 2. Překážky, od nichž je dispens vyhrazena Apoštolskému stolci, jsou:

- 1° překážka vzniklá ze svátosti svěcení nebo z veřejného doživotního slibu čistoty v řeholní společnosti papežského práva;
- 2° překážka zločinu, o níž v kán. 1090.

§ 3. Nikdy se neuděluje dispens od pokrevního příbuzenství v přímé linii nebo ve druhém stupni boční linie.

3. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY OBECNĚ

- **Kán. 1079 – § 1. V nebezpečí smrti** může místní ordinář udělit dispens jak od formy uzavření manželství, tak od každé překážky práva církevního, ať veřejné nebo tajné, a to svým podřízeným kdekoliv pobývajícím a všem pobývajícím na jeho vlastním území; nesmí však dispenzovat od překážky vzniklé z kněžského svěcení.
- § 2. Za stejných okolností, o nichž v § 1, ale pouze v případech, v nichž se nelze obrátit ani na místního ordináře, má totéž oprávnění dispenzovat jak farář, tak řádně zmocněný posvátný služebník, tak kněz nebo jáhen, který oddává podle kán. 1116 § 2.
- § 3. V nebezpečí smrti je zpovědník oprávněn dispenzovat od tajných překážek pro vnitřní obor, ať při udílení svátosti smíření nebo mimo ně.
- § 4. V případě, o němž v § 2, se má za to, že se nelze obrátit na místního ordináře, jestliže by bylo možno obrátit se na něho pouze telegraficky nebo telefonicky.

Jedná se o stav *periculum mortis*.

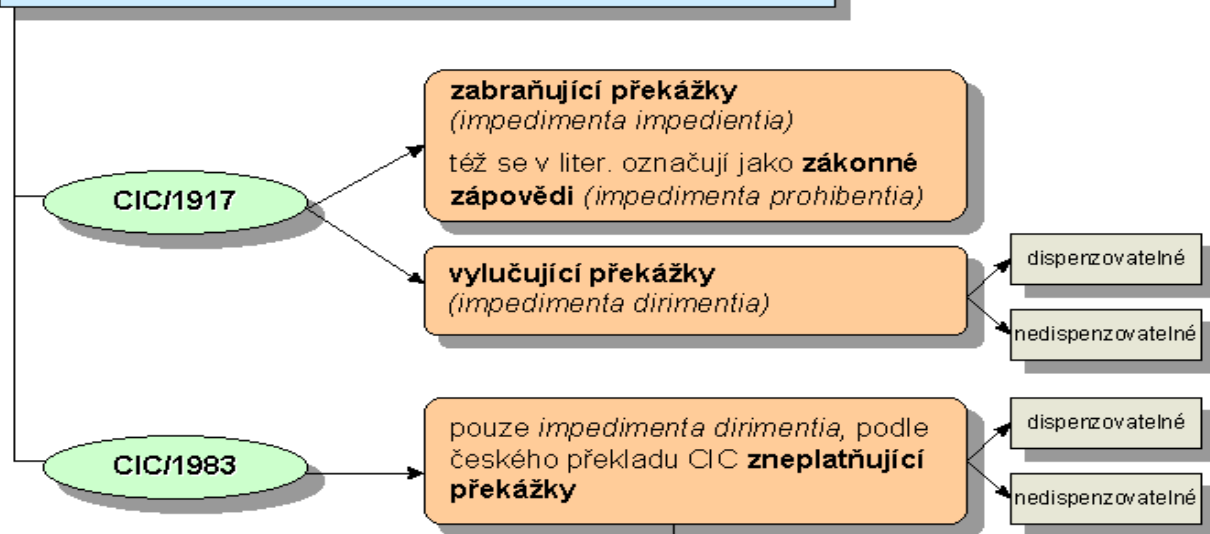
3. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY OBECNĚ

- **Kán. 1080 – § 1.** Jestliže se překážka odhalí, až když je vše připraveno ke sňatku, a manželství nelze bez důvodného nebezpečí závažné škody odložit až do doby obdržení **dispenze** od příslušného představeného, mají oprávnění dispenzovat ode všech překážek, s výjimkou případů uvedených v kán. 1078 § 2 odst. **1**, místní ordinář, a pokud je případ tajný, všichni podle kán. 1079 § 2 a § 3 při zachování podmínek tam stanovených.
- § 2. Toto oprávnění platí také pro účely zplatnění manželství, jestliže totéž nebezpečí je v prodlení a čas nedovoluje obrátit se na Apoštolský stolec nebo místního ordináře, pokud se to týká překážek, od nichž může dispenzovat.
- **Kán. 1081 –** Farář nebo kněz nebo jáhen, o nichž kán. 1079 § 2, ihned oznámí ordináři místa udělení dispenze pro vnější obor; tato se zaznamená v knize oddaných.

Jedná se o stav *periculum in mora*.

PŘEKÁŽKY MANŽELSTVÍ PODLE KANONICKÉHO PRÁVA

tab. III

věk
<i>aetas</i>	únos
<i>raptus</i>
tělesná neschopnost
<i>impotentia coeundi</i>	zločin
<i>crimen</i>
manželský svazek
<i>vinculum prioris matrimonii</i>
(<i>ligamen</i>)	pokrevní příbuzenství
<i>consanguinitas</i>
rozdílné náboženství
<i>disparitas cultus</i>	švagrovství
<i>affinitas</i>
svěcení
<i>ordo sacer</i>	veřejná počestnost
<i>publica honestas</i>
řeholní sliby
<i>votum religiosum</i>	zákonné příbuzenství
<i>cognatio legalis</i>

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

1. Překážka věku (*aetas*)

- **Kán. 1083** – § 1. Muž před dovršeným šestnáctým rokem věku, žena před čtrnáctým, rovněž dovršeným, nemohou platně uzavřít manželství.
- § 2. Biskupská konference může stanovit vyšší věk pro dovolené uzavření manželství.

Překážka částečně přirozeného práva (biologická zralost), částečně církevního práva (věková hranice), může dispenzovat místní ordinář.

Světské právo české i slovenské: hranice 18 let, příp. plná svéprávnost (ČR) či zletilost (SR), s povolením soudu od 16 let (oba státy).

CIC/1917 kán. 1067 + CCEO kán. 800: stejná úprava

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

2. Překážka tělesné neschopnosti – impotence (*impotentia coeundi*)

- **Kán. 1084** – § 1. Neschopnost k souloži, předchozí a trvalá, ať na straně muže nebo ženy, ať absolutní nebo relativní, zneplatňuje manželství co do jeho podstaty.
- § 2. Jestliže je překážka neschopnosti pochybná, ať pochybností právní nebo skutkovou, není překážkou pro uzavření manželství; pokud pochybnost trvá, manželství nemůže být prohlášeno za neplatné.
- § 3. Neplodnost manželství ani nezakazuje, ani nezneplatňuje, při zachování kán. 1098.

Překážka přirozeného práva.

CIC/1917 kán. 1068 + CCEO kán. 801: stejná úprava

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

3. Překážka manželského svazku (*ligamen*)

- **Kán. 1085** – § 1. Neplatně uzavírá manželství ten, kdo je vázán dřívějším manželstvím, i nedokonaným.
- § 2. I když dřívější manželství je neplatné nebo rozloučené z jakéhokoliv důvodu, nelze tím samým nové manželství uzavřít, dokud není s jistotou známa neplatnost nebo rozloučení předchozího manželství.

Překážka přirozeného práva.

CIC/1917 kán. 1069 + CCEO kán. 802: stejná úprava

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

4. Překážka rozdílnosti náboženství (*disparitas cultus*)

- **Kán. 1086** – § 1. Neplatné je manželství mezi dvěma osobami, z nichž jedna je pokřtěna v katolické církvi nebo do ní přijatá ~~a neodpadla od ní formálním úkonem~~, a druhá osoba je nepokřtěná.
- § 2. Od této překážky se může udělit dispens až po splnění podmínek v kán. 1125 a 1126.
- § 3. Jestliže některá strana je v době uzavření manželství obecně považována za pokřtěnou nebo jestliže její křest byl pochybný, předpokládá se podle kán. 1060 platnost manželství, dokud se s jistotou neprokáže, že jedna strana je pokřtěna a druhá pokřtěna není.

Překážka církevního práva, dispens místní ordinář.

CIC/1917 kán. 1070 + CCEO kán. 803: stejná úprava (bez formálního rozvázání společenství s katolickou církví)

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

5. **Překážka svěcení (*ordo sacer*)**

- **Kán. 1087** – Neplatně uzavírá manželství, kdo přijal svátost svěcení.

Překážka církevního práva, dispens za běžných okolností dává Apoštolský stolec. Nedává se u biskupů, obtížně u kněží, snáze u původně ženatých jáhnů.

CIC 1917 kán. 1072: vyšší svěcení – od jáhnů výše (kán. 108 § 3)

CCEO kán.804: stejná materie

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

6. Překážka řeholních slibů (*votum religiosum*)

Kán. 1088 – Neplatně uzavírá manželství, kdo je vázán veřejným doživotním slibem čistoty v řeholní společnosti.

Překážka církevního práva, dispens dává za běžných okolností Apoštolský stolec: prakticky nejprve dispens od řeholních slibů, pak uzavření manželství.

CIC/1917 kán. 1073: překážka pro slavné sliby, pro jednoduché jen na základě určení Apoštol. stolce

CCEO kán. 805: stejně jako CIC/1983.

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

7. Překážka únosu (*raptus*)

Kán. 1089 – Mezi mužem a ženou, která byla odvedena nebo je zadržována za účelem uzavření manželství, nemůže vzniknout platné manželství, leda že by potom žena, osvobozena z moci únosce a nacházející se na místě pro ni bezpečném a svobodném, sama se dobrovolně rozhodla pro manželství.

Překážka církevního práva, prakticky nedispensovatelná, v CIC regulován specifický způsob zplatnění manželství.

CIC/1917 kán. 1074 – stejná úprava jako CIC/1983.

CCEO kán. 806: unesená nebo zadržovaná osoba (tedy teoreticky i muž).

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

8. Překážka zločinu (*crimen*)

- **Kán. 1090** – § 1. Kdo za účelem uzavření manželství s určitou osobou přivodí smrt jejímu manželovi nebo vlastnímu manželovi, uzavírá toto manželství neplatně.
- § 2. Rovněž neplatně uzavírají mezi sebou manželství ti, kdo fyzickou nebo mravní součinností přivodili smrt manžela.

Překážka církevního práva, za běžných okolností dává dispens Apoštolský stolec.

Vymezení příčiny vzniku překážky se v historii výrazně vyvíjelo. CIC/ 1917 kán. 1075: kvalifikované cizoložství nebo způsobení smrti manželského partnera;

CCEO kán. 807: stejná úprava jako CIC/ 1983

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

9. Překážka pokrevního příbuzenství (*consanguinitas*)

- **Kán. 1091** - § 1. V přímé linii pokrevního příbuzenství je neplatné manželství mezi všemi předky a potomky, jak legitimními, tak přirozenými.
- § 2. V boční linii je neplatné manželství až do čtvrtého stupně včetně.
- § 3. Překážka pokrevního příbuzenství se nenásobí.
- § 4. Nikdy se nedovoluje manželství, jestliže je nějaká pochybnost, zda strany jsou pokrevně příbuzné v některém stupni přímé linie nebo ve druhém stupni boční linie.

Překážka přirozeného práva v přímé linii a 2. stupni boční linie, v ostatních stupních překážka církevního práva, dispens dává místní ordinář.

CCEO kán. 808: stejně jako CIC/1983.

CIC/1917 kán. 1076: germánský způsob počítání příbuznosti (kán. 96), fakticky do dnešního 6. stupně b.l.

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

10. Překážka „švagrovství“ (*affinitas*)

Kán. 1092 – „Švagrovství“ v přímé linii činí manželství neplatným v kterémkoliv stupni.

Překážka církevního práva, její rozsah se v historii lišil. Dispens dává místní ordinář.

CIC/1917 kán. 1077: také 2. stupeň boční linie.

CCEO kán. 809: také 2. stupeň boční linie.

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

11. Překážka veřejné počestnosti (*publica honestas*)

- **Kán. 1093** – Překážka veřejné počestnosti vzniká z neplatného manželství po začátku společného života anebo z veřejně dokazatelného nebo veřejného konkubinátu; činí manželství neplatným v prvním stupni přímé linie mezi mužem a pokrevními příbuznými ženy a naopak.

Překážka církevního práva, dispens dává místní ordinář.

CIC/1917 kán. 1078: také 2. stupeň přímé linie.

CCEO kán. 810: stejná úprava jako CIC/1983.

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

12. Překážka zákonného příbuzenství (*cognatio legalis*)

Kán. 1094 – Platně nemohou uzavřít mezi sebou manželství ti, kdo jsou ve vztahu zákonného příbuzenství vzniklého z osvojení, a to v přímé linii nebo ve druhém stupni boční linie.

Překážka církevního práva, dispens dává místní ordinář.

Možný konflikt s českým i slovenským právem: dle českého občanského zákoníku/slovenského zákona o rodině je nutno nejprve zrušit osvojení (§ 675), pak uzavřít manželství.

V českém občanském zákoníku navíc v § 676 neplatnost manželství:

- mezi poručníkem a poručencem,
- mezi dítětem a osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno,
- nebo pěstounem a svěřeným dítětem.

CIC/1917 kán. 1080: pouze v návaznosti na světské právo.

CCEO kán. 812: stejná úprava jako CIC/1983.

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

Rekapitulace - přehled překážek spojených s „příbuzností“

Překážka	rozsah v přímé linii	rozsah v boční linii
Pokrevní příbuzenství	celá linie	do 4. stupně včetně
Zákonné příbuzenství	celá linie	pouze 2. stupeň
Afinita	celá linie	--- (CCEO: pouze 2. stupeň)
Veřejná počestnost	pouze 1. stupeň	---

4. ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY JEDNOTLIVĚ

13. Překážka duchovního příbuzenství v CCEO

Kán. 811: § 1. Z krstu vzniká mezi krstným rodičem a krstencem a tiež jeho rodičmi duchovné příbuzenstvo, ktoré zneplatňuje manželstvo.

§ 2. Ak bol krst udelený pod podmienkou, duchovné příbuzenstvo nevzniká, ak pri ňom znova neasistoval ten istý krstný rodič.

Can. 811 - § 1. Ex baptismo oritur inter patrinum et baptizatum eiusque parentes cognatio spiritualis, quae matrimonium dirimit.

§ 2. Si iteratur baptismus sub condicione, cognatio spiritualis non oritur, nisi iterum idem patrinus adhibitus est.

V CIC/1917 stanovil překážku duchovní příbuzenství pouze ze křtu (kán. 768). Tuto překážku už CIC/1983 nezná, zanikla tedy 26. 11. 1983.

Překážka duchovního příbuzenství nadále existuje ve východním katolickém právu (CCEO kán. 811).

Tato překážka je církevního práva, dispens uděluje místní hierarcha.

Shrnutí

PRIVILEGIUM
DISPENS
JINÁ MILOST

k platnosti
(ad validitatem)
manželství

LICENCE

k dovolenosti
(ad liceitatem)
manželství

tab. IIIa

Tabulka č. 1: DISPENZE MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽEK						Poznámky
Manželský svazek kán. 1085	Z přirozeného práva vylučuje uzavření manželství.	NELZE DISPENZOVAT				I nedokonané tvoří překážku. Odpadá záni-kem manželství, prohlášením manželství za neplatné.
Tělesná neschopnost kán. 1086	Z přirozeného práva vylučuje uzavření manželství.	NELZE DISPENZOVAT				
Únos, zadržování ženy kán. 1089	Pokud je důvodem únosu či zadržování zamýšleny sňatek,	NELZE DISPENZOVAT				Zplatnění: žena osvobozená z moci únosce, v bezpečném místě, dobrovolně volí manželství.
Pokrev. příbuz. v pří-mé linii kán. 1091 § 1	Z přirozeného práva vylučuje uzavření manželství.	NELZE DISPENZOVAT				
	ŘÁDNÁ DISPENS normální okolnosti	MIMOŘÁDNÁ DISPENS				
		NEBEZPEČÍ SMRTI (k. 1079)		NALÉHAVÁ NUTNOST (k. 1080)		
		Ordinář je v dosahu	Ordinář není v dosahu	Ordinář je v dosahu VEŘEJNÉ I TAJNÉ PŘEKÁŽKY	Ordinář není v dosahu POUZE TAJNÉ PŘÍPADY (OBVYKLE TAJNÉ PŘEK., VÝJIMEČNĚ I VEŘEJNÉ)	
Věk kán. 1083	Ordinář	Ordinář	1. Farář 2. Delegovaný kněz či jáhen 3. Přítomný kněz či jáhen (kán. 1116 § 2) 4. Zpovědník: jen tajné překážky, ve zpovědi i mimo ni (dále „***“)	Ordinář	1. Farář 2. Delegovaný kněz či jáhen 3. Přítomný kněz či jáhen (kán. 1116 § 2) 4. Zpovědník: pouze tajné překážky, ve zpovědi i mimo ni (dále „***“)	Dispens možná jen po hranici biologické vyspělosti. Jinak je překážka na základě prin-cípů přirozeného práva nedispensovatelná.
Různost náboženství kán. 1086	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Dispens za podmínky v kán. 1125 a 1126. V pochybnostech o křtu je manželství platné.
Svěcení kán. 1087	Apoštolský stolec	Ordinář jen u jáhna	Jen u jáhna ***	NELZE DISPENZOVAT		
Řeholní slib trvalé čistoty kán. 1088	AS – papež. práva Ordinář – diecéz. práva	Ordinář	***	Ordinář – jen diec. práva	*** Jen diecéz. práva	V naléhavé nutnosti lze dispensovat sliby jen v řeholních institutech diecézního práva, v nebezpečí smrti i v ŘI papežského práva.
Zločin (vražda man-ž. partnera) kán. 1090	Apoštolský stolec	Ordinář	***	Ordinář	***	Překážka vzniká na základě vraždy za úmyslu dosáhnout manželství (coniugicidum).
Pokrevní příbuzen-ství v boční linii kán. 1091 § 2–4	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Dispens možná v 4. stupni, mimořádně ve 3. stupni. Nikdy se nedává v 2. stupni.
Afinita (švagrov-ství) kán. 1092	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Překážka pouze v přímé linii s pokrevními příbuznými manželského partnera či partnerky.
Veřejná počestnost kán. 1093	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Překážka jen v 1. stupni přímé linie s pokrev-ními příbuznými partnera či partnerky.
Zákonné příbuzen-ství kán. 1094	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Překážka v celé přímé linii a v 2. stupni boční linie.